

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนชาติพันธุ์ม้ง
บ้านตูปค้อ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย
Guidelines for the tourism
management of ethnic Hmong at
Ban Toob Kho, Dan Sai district,
Loei province

ปิยาพร อภิสุนทรางกูร,¹ ไทโยโรจน์ พวงมณี,²
อิสริยาภรณ์ ชัยกุลหลาบ³
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาบริบทการท่องเที่ยวของหมู่บ้านตูปค้อ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย (2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ใช้แนวคิดทฤษฎีการจัดการท่องเที่ยวชุมชน แนวคิดการพัฒนาและแนวคิดอัตลักษณ์ในการวิเคราะห์เนื้อหา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านตูปค้อ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว ปรากฏท้องถิ่น ชาวบ้านตูปค้อในการร่วมกันให้ข้อมูล ใช้การสัมภาษณ์ แบบบันทึกข้อมูล การประชุม การสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนาเชิง วิเคราะห์ประกอบภาพถ่าย ผลการศึกษาพบว่า 1) หมู่บ้านตูปค้อเป็นหมู่บ้านหนึ่งในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลยที่มีอัตลักษณ์เฉพาะจากการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน มีประวัติศาสตร์การสู้รบ วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่สามารถนำมาสู่การสร้างจุดขายเพื่อการท่องเที่ยวได้ ส่วนสภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเองยังไม่เห็นชัดเจน แต่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวของตำบลกกสะทอน และการท่องเที่ยวของจังหวัดเลย 2) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านตูปค้อ พบว่าต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการโดยมีหน่วยงานที่สามารถให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการท่องเที่ยวเข้าไปเป็นเจ้าภาพนำทาง โดยคนชุมชนและร่วมจัดการวางแผนให้กับคนในชุมชนเขียนแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

คำสำคัญ : ศักยภาพการท่องเที่ยว, รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว, วัฒนธรรมบ้านตูปค้อ, ธรรมชาติบ้านตูปค้อ, ประวัติศาสตร์บ้านตูปค้อ

Abstract

This qualitative research and aimed (1) to study the tourism context of Toob Kho village. Dan Sai District, Loei Province (2) to study the natural tourism management, history and culture Amphoe Dan Sai, Loei Province. The study used community tourism management theory, development concepts, and identity concepts in content analysis. There were 25 key informant were village headman, academic tourism, academicians village scholar, and villagers to share information. The study was conducted by using interviews, record forms, conferences, group discussions as a tool for data collection. Analysis of the data was analyzed by content analysis and then presented with an analytical depiction of the photographs. The study found that 1) Toob Kho village is a village in Dansai district of Loei Province, which had a specific identity as an ethnic group of settlers. They had a history of struggles, lifestyles, arts, culture, and traditions that could lead to the creation of a tourist attraction. In terms of tourism management by the community itself was not a clear form, but had been part of the tourism of Kok Saton and tourism of Loei Province. 2) The Toob Kho village's tourism management approach found a need for a collaborative process in the implementation. There was a relevant section that could provide insights into tourism, promote and support budgets as sponsors. Then plan and share with the people in the community, set a community tourism development plan.

Keywords : Tourism Potential, Tourism Management, Ban Toob Kho Culture, Ban Toob Kho Nature, Ban Toob Kho History

ความเป็นและความสำคัญของปัญหา

การสร้างกลุ่มต่างๆเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไปสู่บริการที่มีมูลค่าผู้ให้บริการการท่องเที่ยวมีความรู้และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบกิจการนักท่องเที่ยวสามารถนำข้อมูลไปใช้ได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ มีการเรียนรู้องค์ความรู้ใหม่จากการท่องเที่ยว อีกทั้งจะทำให้กลุ่มเกษตรกรท่องเที่ยวถิ่นมีรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไปอีกทางหนึ่ง ส่งผลให้เกิดอาชีพที่หลากหลาย และเป็นตัวขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจในระดับประเทศต่อไป อีกทั้งกลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมในหลายๆด้าน และในปัจจุบันยังส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับกลุ่มชาติพันธุ์มากขึ้นอีกด้วย

พื้นที่จังหวัดเลยมีพื้นที่หลายลักษณะเช่นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ พื้นที่ภูเขาสูงและพื้นที่ภูเขาสูง ในแต่ละพื้นที่จะมีลักษณะทางภูมิประเทศและภูมิอากาศที่แตกต่างกันไป ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนมีความแตกต่างกันในการดำรงชีวิต วัฒนธรรมการอยู่อาศัย วัฒนธรรมการกินและวัฒนธรรมการประดิษฐ์คิดค้นต่างเพื่อการแก้ปัญหาในการอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ

บ้านตบค้อ ตำบลกสະทอน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เป็นพื้นที่หนึ่งที่อยู่ห่างไกลจากตัวจังหวัดเลยและมีพื้นที่ติดกับจังหวัดพิษณุโลกและเพชรบูรณ์ เป็นพื้นที่ภูเขาสูง เส้นทางเดินทางเข้าถึงยังไมสะดวกต้องใช้เวลานาน ทางมาก ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศในขณะนั้น ชาวบ้านบริเวณนี้เป็นชนชาติพันธุ์ม้งที่มีความสัมพันธ์กับชาวม้งบ้าน ร่องกล้า จังหวัดพิษณุโลก และบ้านทับเบิก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีการสร้างวัฒนธรรมเป็นของตนเองเช่นมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก และในฤดูกาลท่องเที่ยวชาวม้งบางส่วนที่มีรถปิคอัพก็จะมาร่วมกลุ่มกับคนพื้นราบในการนำนักท่องเที่ยวขึ้นไปสัมผัสความงามของภูมิลandscapeที่เต็มไปด้วยต้นพญาเสือโคร่งที่มีดอกสีชมพูสวยงาม ซึ่งจะเห็นได้ว่าการอยู่ในพื้นที่สูงมีลักษณะเฉพาะทำให้ชนชาติพันธุ์ม้งสามารถสร้างอัตลักษณ์ของการดำรงอยู่ที่พบเห็นได้ในปัจจุบัน เช่นการมีภาษาพูดเฉพาะ การมีผิวพรรณที่ขาวเนียน การสร้างบ้านเรือน การปักผ้าลวดลายเฉพาะ เป็นต้น

อย่างไรก็ดีการที่ภาครัฐยังไม่มีนโยบายเกี่ยวกับแนวคิดระบบเศรษฐกิจบนพื้นฐานความคิดสร้างสรรค์ที่ถือว่าเป็นแนวคิด (Concept) ของการพัฒนาประเทศ โดยมีหัวใจหลักในการขับเคลื่อนทั้งกลุ่ม 1) มรดกทางวัฒนธรรม (Heritage) ที่เป็นเรื่องของแสดงออกทางวัฒนธรรมดั้งเดิม 2) ผลงานศิลปะ ที่ประกอบด้วยงานทัศนศิลป์ และงานศิลปะการแสดง (Editorial Team, 2009 : 34-41) การมีวัฒนธรรมเหล่านี้จะส่งเสริมและทำให้เกิดพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวที่ชัดเจนขึ้น ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวหลายแหล่งต่างก็พยายามฟื้นฟูภาพแห่งภูมิปัญญา วิถีชีวิต และมรดกทางวัฒนธรรมของตนเองขึ้นมาเพื่อนำเสนอให้กับสังคมและนักท่องเที่ยวได้รับรู้ถึงคุณค่าและประสบการณ์ที่จะได้รับการท่องเที่ยวเชิงศิลปะและวัฒนธรรม อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวก็มีแนวคิดใหม่ต่อการเสนอขายการท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยวมีอยู่มากมาย (สินธุ์ สโรบล, 2008 : 15-21) สำหรับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สามารถนำมาเป็นแนวคิดและทฤษฎีในการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านตบค้อ อำเภอด่านซ้าย เช่น ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อีกทั้งด้านองค์กรมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย นอกจากนี้การที่ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่และการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชน รวมถึงถึงด้านการจัดการ โดยมีการวางกฎกติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว ซึ่งจะมีองค์กรหรือกลไกในการ

ทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยวที่ชัดเจนสามารถที่จะเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวม และมีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน และยังพบว่าด้านการเรียนรู้นั้นมีการจัดการลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ต้องสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่มีความแตกต่าง มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน มีกิจกรรมการสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้านและนักท่องเที่ยว

จากที่กล่าวมาชุมชนบ้านดубค้อ เป็นชุมชนที่มีการวิเคราะห์ตนเองในเบื้องต้นและมีนักวิชาการบางส่วนได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการและรับรู้ถึงสภาพบริบทที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นคณะผู้ศึกษาจึงเห็นว่าถ้ามีการดำเนินการศึกษาโดยใช้แนวคิดการพัฒนาผ่านกระบวนการชุมชนเป็นฐานที่เป็นแนวคิดในการพัฒนาที่ชัดเจนจะเป็นพื้นที่ประสบความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งบ้านดубค้อนั้นเป็นชุมชนชาวม้งที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่และมีการสร้างวัฒนธรรมเฉพาะและวัฒนธรรมร่วมขึ้นมาเพื่อให้ความเป็นตัวตนสามารถอยู่ในพื้นที่ได้อย่างสงบสุข ซึ่งคณะผู้ศึกษาเห็นว่าการมีอัตลักษณ์เฉพาะและการมีพื้นที่ที่โดดเด่นสวยงาม อีกทั้งยังเป็นเส้นทางผ่านของนักท่องเที่ยวที่จะขึ้นไปเที่ยวที่ภูมิลักษณ์ที่สามารถที่จะหยุดเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่มีคุณค่าก่อนที่จะเดินทางไปท่องเที่ยวในพื้นที่อื่นๆ ต่อไปแต่จากการศึกษาพบว่ามีเพียงนักท่องเที่ยวบางกลุ่มเท่านั้นที่จะแวะเพื่อท่องเที่ยวในบ้านดубค้อ จึงเป็นประเด็นที่ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านดубค้อ ตำบลกกสะทอน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาบริบทของหมู่บ้านดубค้อ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษามีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1.ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ใหญ่บ้านดубค้อ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น ชาวบ้านดубค้อจำนวน 25 คน โดยสมาชิกเข้าร่วมประชุมย่อย เพื่อให้ข้อมูลและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

2.เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ผู้ศึกษาใช้แบบบันทึกข้อมูล (Field Note) แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การประชุม (Meeting) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีการจดบันทึกอย่างเป็นระบบ และถ่ายโอนข้อมูลเข้าระบบคอมพิวเตอร์

3.การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการประสานกับผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนและสมาชิกในกลุ่มการจัดการท่องเที่ยว โดยนัดวันเวลาในการดำเนินการกิจกรรมการศึกษาผ่านกระบวนการที่คณะผู้ศึกษาสร้างขึ้น พร้อมดำเนินการตามกำหนดการที่ได้ออกแบบไว้ โดยมีผู้นำแต่ละกิจกรรมเป็นผู้เปิดประเด็นและแสดงความคิดเห็นโดยสมาชิกแบบเปิดเผย

4.การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการนำเนื้อหาต่างๆ มาเรียบเรียงและถ่ายทอดเป็นข้อความ รวมทั้งมีการสร้างแผนภาพเพื่อให้เห็นลักษณะของข้อมูลที่ปรากฏตามระยะเวลา ทิศทาง และข้อมูลต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน

5.การนำเสนอข้อมูล คณะผู้ศึกษานำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ประกอบภาพถ่าย ที่ได้รับรวบรวมจากกิจกรรมต่างๆ ระหว่างการดำเนินกิจกรรม

ผลการศึกษา

1. บริบทของหมู่บ้านตูปค้อ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

บ้านตูปค้อ ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลกกสะทอน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ชื่อบ้านตูปค้อ มีการตั้งชื่อตามลักษณะกระท่อมที่มีการมุงด้วยใบไม้จากต้นค้อ โดยที่ต้นค้อซึ่งเป็นพืชตระกูลปาล์มที่มีลักษณะคล้ายต้นตาล ลูกค้อมีลักษณะกลมคล้ายไข่ไก่ มีขนาดผลเท่ากับผลมะปรางและมีผลคล้ายผลมะกอก ผลค้อเมื่อแก่จัดจะมีสีน้ำตาลเงินเข้ม ชาวบ้านในท้องถิ่นนิยมเก็บมารับประทาน สำหรับความเป็นมาของหมู่บ้านตูปค้อนั้น เดิมเป็นหมู่บ้านของชุมชนเผ่าม้ง เริ่มตั้งหมู่บ้านอย่างเป็นทางการเมื่อปีพ.ศ.2525 หลังจากที่สงครามคอมมิวนิสต์สิ้นสุดและได้เข้าเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย เดิมจริงๆ ชาวบ้านตูปค้อเป็นบ้านของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง บ้านชีเล้า หมู่ที่ 8 ของตำบลกกสะทอน แต่หลังผดเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ต่อสู้กับกองทัพรัฐบาล เมื่อปี พ.ศ.2511จนในที่สุด ได้เข้ามาขอตัวเพื่อเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยตามแผนนโยบายที่ 25/2525 โดยการนำของพลโท เปรมติณสูลานนท์ แม่ทัพภาคที่ 2 ในขณะนั้น โดยนโยบายใช้การเมืองนำการทหารจึงทำให้สงครามคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยสิ้นสุดลง ชาวบ้านชีเล้าจึงได้มารวมตัวกันในที่แห่งใหม่ ที่ชื่อว่าบ้านตูปค้อในปัจจุบัน บ้านตูปค้อที่ผ่านมามีนักพัฒนาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเห็นว่ามีศักยภาพจากสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมจึงมีการนำเอาอัตลักษณ์เด่นๆมาสู่การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนโดยผ่านการประยุกต์ใช้เนื้อหาเรื่องราวทางวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ ขนบประเพณี วัฒนธรรม ศิลปกรรม ความเชื่อและสภาพของพื้นที่อันเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่สวยงามและอุดมสมบูรณ์

“...บ้านตูปค้อ ตั้งอยู่ที่ตำบลกกสะทอน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย มีประชากรประมาณ 260 หลังคาเรือน มีความเป็นอยู่ตามรูปแบบชาติพันธุ์ม้ง (ม้งขาว) มีภาษาและวัฒนธรรมประเพณีเป็นของตนเอง ความเป็นอยู่โดยทั่วไปมีรูปแบบเรียบง่าย มีอาชีพเกษตรกรรมเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ในหมู่บ้านมีสาธารณูปโภคครบถ้วนทั้ง โรงพยาบาล โรงเรียน ถนนคอนกรีต น้ำ ไฟ สัญญาณโทรศัพท์ อีกทั้งยังตั้งอยู่บนเชิงเขาเป็นพื้นที่ที่สวยงามและเป็นทางผ่านไปยังสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ คือ ภูมอโล ในเขตอุทยานแห่งชาติภูทิวร่องกล้า...”

“...อุทยานแห่งชาติภูทิวร่องกล้ามีพื้นที่บริเวณครอบคลุม 3 จังหวัด ได้แก่ เลย พิชญโลก และเพชรบูรณ์ มีแหล่งท่องเที่ยวในบริเวณอุทยานในแต่ละเขตที่มีความสวยงามแตกต่างกัน เช่น ลานหินปุ่ม ลานหินแตก ผาซูลง ในเขตจังหวัดพิชญโลก ภูเป้งเบิก ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ ส่วนในพื้นที่จังหวัดเลยจะเป็นพื้นที่สำคัญ ได้แก่ ภูมอโล หรือ หุบดอกนางพญาเสือโคร่ง ที่จะบานสะพรั่งพร้อมกันในช่วงกลางเดือนมกราคมไปจนถึงปลายเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี...”

“...ชาวม้งในพื้นที่ต้องการให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยเสนอให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ได้มีโอกาสเปิดตัวในฤดูกาลท่องเที่ยวด้วย เนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์และมีวัฒนธรรมประเพณีที่สวยงามเหมาะแก่การเข้าชมและพร้อมที่จะให้การบริการ...” (ชัยศนันท์ สมปัญญาธิวงศ์ และ เอื้องไพร วัลลาชัย, 2559)

2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านตูปค้อ

2.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยว

2.1.1 ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

บ้านตูปค้อตั้งอยู่บนภูเขาสูงมีธรรมชาติที่สวยงาม ประกอบด้วยภูเขาที่มีความสลับซับซ้อน มีต้นไม้สูงและทัศนียภาพสวยงามตลอดเส้นทางเดินทางเข้าถึง นอกจากนี้บ้านตูปค้อยังมีอุณหภูมิทั่วไปประมาณ 30 องศาเซลเซียส เป็นผลมาจากการมีลมพัดผ่านทำให้อากาศไม่ร้อนอบอ้าว มีสายลมพัดผ่านให้เกิดความรู้สึกเย็นสบาย และในบางฤดูกาลบ้านตูปค้อจะมีหิมะห้อยให้แสงเรืองรองในยามค่ำคืนที่สวยงาม

2.1.2 วิถีชีวิตและวัฒนธรรม

สำหรับวิถีชีวิตของชาวม้งบ้านตูปค้อนั้นมีความผูกพันอยู่กับความเชื่อในบรรพบุรุษและวิถีการเกษตรกรรม เช่นเดียวกับชาวม้งก็มีการส่งสมสืบทอดภูมิปัญญาในการจัดการตนเองจากรุ่นสู่รุ่น มีการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้อาวุโสในหมู่บ้านเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมของชุมชนเกี่ยวกับพิธีกรรมต่างๆ เช่น การเล่นดนตรีประจำเผ่า การรักษาโรคด้วยสมุนไพร การปักผ้า การทำเครื่องมือล่าสัตว์ การตีมีด ผ่านการสอนหรือการพูดคุยกันเป็นกลุ่มในเวลาทำงานหรือตอนกลางคืน เป็นการถ่ายทอดความรู้ที่ไม่ได้จัดเวลาสถานที่ เป็นการศึกษาจากผู้รู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นจากวิถีชีวิตการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน รวมทั้งการจัดการสุขภาพของตนเองด้วย ทั้งด้านสมุนไพร หมอพื้นบ้าน หมอฝังเข็ม อาหารการกิน และการดำรงชีวิตที่ล้วนแล้วเกี่ยวข้องกับภาววิสัยสุขภาพของชาวม้งทั้งสิ้น

2.1.3 ประวัติศาสตร์ของการอพยพและการต่อสู้เพื่อการตั้งถิ่นฐาน

การตั้งรกรากในพื้นที่บ้านตูปค้อจะมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของไทย ที่มีความการขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มคอมมิวนิสต์ มีการสู้รบรวมไปถึงร่องรอยประวัติศาสตร์ที่น่าเรียนรู้ แม้เหตุการณ์ในอดีตจะผ่านไประยะแล้วแต่ร่องรอยประวัติศาสตร์ยังคงเล่าเรื่องราวเรื่องราวในอดีตสะท้อนให้เห็นความรัก ความสามัคคี ความผูกพันอันเหนียวแน่น ที่ปรากฏในยุคนั้นได้เป็นอย่างดี

2.1.4 ศิลปหัตถกรรม เช่น การปักผ้าลวดลายต่างๆ

ถือว่าเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านตูปค้อที่มีชื่อเสียงและลักษณะลวดลายที่แตกต่างกันไปในแต่ละครัวเรือนโดยการปักลวดลายส่วนใหญ่ใช้ไหมเป็นวัสดุในการปัก

2.1.5 ประเพณีขึ้นปีใหม่ของชาวม้ง

ประเพณีที่จัดในช่วง ตรงกับ ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 2 ส่วนใหญ่จะอยู่ในระหว่างเดือนธันวาคม-มกราคมของทุกปี มีการพบปะกันระหว่างกลุ่มญาติพี่น้อง มีการขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์และผู้อาวุโส เป็นวันที่หนุ่มๆสาวๆในหมู่บ้านจะได้เลือกคู่ และมีการจัดการแข่งขันกีฬาประเพณีและการละเล่นต่างๆ เช่น ลูกข่าง ลูกช่วง การแข่งขันล้อเลื่อนไม้ โดยชาวม้งจะมารวมตัวกันที่ลานนอกประสงค์ของหมู่บ้านเพื่อพบปะสังสรรค์ รับประทานอาหาร นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงบ้านงานข้าวไร่ และงานสู่ขวัญข้าวที่ชาวม้ง ที่สืบทอดประเพณีสืบต่อกันมา

2.2 การกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวในบ้านตูปค้อ

จากการศึกษาพบว่ามีจุดของพื้นที่ที่มีเรื่องราวที่สำคัญและมีความเหมาะสมสำหรับการกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านตูปค้อ ดังนี้

1) **ป่าสนและหลุมหลบภัย** เป็นป่าสนธรรมชาติที่มีความสวยงามและในอดีตเป็นพื้นที่หลบภัยของกลุ่มนักศึกษาในกรุงเทพฯที่หลบหนีภัยการเมือง เป็นพื้นที่สูงที่ถือว่าเป็นชัยภูมิที่เหมาะสมต่อหลบภัยของนักศึกษาซึ่งเข้ามาอยู่ร่วมกับหมอสถาน กลุ่มนักศึกษาที่เข้ามาถึงจุดนี้ผ่านเข้ามาทางพิษณุโลกแล้วมีชาวบ้านไปรับมา

2) **สะพานไม้ห้วยหลวง** เป็นเส้นทางทางท่องเที่ยวหนึ่งที่สามารถนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในอดีตมีวางหลักปักฐานในการต่อสู้และปกป้องตนเองของชาวม้ง และมีพื้นที่ใกล้เคียงที่ชาวบ้านใช้ในการเกษตรกรรม

3) **บ้านม้งโบราณ** เป็นบ้านหลังคาไม้ชั้นเดียว ผู้อยู่อาศัยนอนบนแคร่ ส่วนพื้นเป็นดิน

4) **โรงติมิต** เป็นพื้นที่ในการติมิตของชาวบ้านในชุมชน การนำเสนอขายคุณค่าผ่านการจัดการท่องเที่ยว ผ่านประวัติความเป็นมา ขั้นตอนการติมิต วัสดุอุปกรณ์ในการติมิตและกิจกรรมทดลองติมิต

5) **ภูมโล** ตั้งอยู่ที่บ้านร่องกล้า ในอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า เป็นชุมชนของชาวเขาเผ่าม้งและคนไทย อาชีพหลักคือทำการเกษตรปลูกพืชเมืองหนาวจำนวนมาก เช่น ต้นพลับ ต้นท้อ สตรอเบอรี่ โดยจุดสูงสุดอยู่บริเวณ “ยอดภูมโล” มีความสูง 1,680 เมตร จากระดับน้ำทะเล

6) **ปางวัว** เป็นชื่อเรียกพื้นที่หนึ่งในบ้านดубค้อ ที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์การสู้รบอย่างหลุมระเบิด ฐานยิงปืนเรื่องราวฝ่าย ผกค/รัฐบาล และป่าสนอันเป็นที่หลบภัยของนักศึกษาทางการเมืองเข้ามาหลบ

ภาพที่ 1 การระดมความคิดเห็นเพื่อกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนบ้านดубค้อ

3. ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย
พบว่า

3.1 การวิเคราะห์ SWOT Analysis ผลจากการวิเคราะห์พบว่า

3.1.1 จุดแข็ง (Strengths) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า

- นำชุมชนและชาวบ้านที่ศักยภาพในการคิดวิเคราะห์แนวโน้มทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ จึงมีการประชุมวางแผนเพื่อหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

- การมีวิถีการดำเนินชีวิตเฉพาะที่ผูกพันอยู่กับพิธีกรรม ความเชื่อ ประเพณีตลอดทั้งปีสามารถนำมาสร้างคุณค่าผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนได้ เช่น งานปีใหม่ม้ง

- การมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์เฉพาะในการปักกลดลายผ้า การตีมีด การทำเกษตรกรรมปลูกไร่
กะหล่ำปลี อาหารการกินและสถาปัตยกรรม ซึ่งมีความงามและมีอัตลักษณ์เฉพาะทั้งรูปแบบ เทคนิควิธีการและความ
เชื่อทางนัยยะที่แฝงอยู่ในผลงานที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาเหล่านี้

- การมีภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่มีการผสมผสานกันอยู่ในพื้นที่บ้านตูป้อ ถ้ามีการจัดการที่ดีผากะบวน
การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมก็จะส่งผลทำให้เกิดรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้

- การเป็นพื้นที่ที่มีความปลอดภัยผ่านระบบการดูแลและการช่วยเหลือกันของชาวบ้านที่มีระบบชัดเจน

-การมีอัตลักษณ์เฉพาะด้านการแต่งกาย ด้านอาหารและด้านภาษาพูดเพื่อการสื่อสาร

3.1.2 จุดอ่อน (Weaknesses) มีผลการวิเคราะห์ดังนี้

- การขาดงบประมาณที่จะนำมาเริ่มต้นบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งยังไม่ได้มีการวางแผนว่าจะได้
มาได้อย่างไรและติดต่อประสานกับหน่วยงานใดและมีกระบวนการอย่างไรที่จะได้งบประมาณมาเพื่อการจัดการท่องเที่ยว

- การขาดเครือข่ายความร่วมมือของคนในพื้นที่ที่จะเข้ามาให้ความช่วยเหลือ พาทำและพัฒนาทั้งราย
ละเอียดที่เกี่ยวกับกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาและร่วมรับผลประโยชน์

- การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งระบบ เช่น การจัดการคน การ
จัดการพื้นที่ การจัดการทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยว การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว การจัดการงบประมาณ และ
การจัดการประชาสัมพันธ์

- ยังไม่มีการคิด วางแผนและจัดการเกี่ยวกับที่พัก กิจกรรมการท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวและ
ศูนย์ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

- การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินการตามกระบวนการมีส่วนร่วม

- ยังไม่มีหน่วยงานใดให้การส่งเสริมและประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน

3.1.3 โอกาส (Opportunities) พบว่า

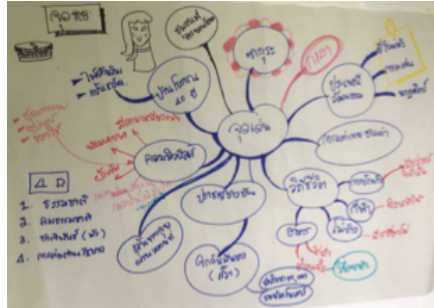
- ถ้ามีการเริ่มต้นการคิดการสร้างสรรค์โดยชุมชนก่อนอย่างเป็นรูปธรรม จะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามา
ช่วยเหลือ ส่งเสริมและพัฒนาบ้านตูป้อให้เป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยว

- มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวและช่วยวิเคราะห์ศักยภาพด้านการ
ท่องเที่ยวให้กับชุมชน

3.1.4 อุปสรรค (Threats) พบว่า

-สภาพพื้นที่บ้านตูป้อ ตำบลกกสะทอนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ การสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวและ
การจัดการท่องเที่ยวอยู่ในดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่

- เส้นทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละจุดยังไม่ได้รับการพัฒนา มีลักษณะเป็นหลุมเป็นบ่อแต่ก็มีความเป็น
ธรรมชาติของพื้นที่นั้นๆอยู่

ภาพที่ 2 ผลการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดเด่นของบ้านตูบค้อเพื่อนำไปสู่การเป็นหมู่บ้านสำหรับการจัดการท่องเที่ยว

3.2 การวิเคราะห์ 4 M ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า

3.2.1 บุคลากร (Man)พบว่า บ้านตูบค้อ มีการรวมกลุ่มคนที่พร้อมจะร่วมกันดำเนินการ ร่วมกันพัฒนาและสร้างสรรค์ ร่วมกันจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ร่วมกันเรียนรู้พัฒนาและเป็นเจ้าบ้านที่ดีและมีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับการเป็นหมู่บ้านทางการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่าการร่วมกันกำหนดคณะกรรมการเพื่อการจัดการท่องเที่ยวครั้งนี้

3.2.2 การจัดการ (Management) มีผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการประจำหมู่บ้านเป็นคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยว โดยวางแผนการดำเนินการเบื้องต้นผ่านกิจกรรมการทำความสะอาดบริเวณหมู่บ้านและศูนย์การเรียนรู้ประจำหมู่บ้าน

3.2.3 งบประมาณ (Money) บ้านตูบค้อยังไม่มียกงบประมาณจากหน่วยงานใดเข้ามาสนับสนุนหรือส่งเสริม แต่คาดว่าจะมีเข้ามาในอนาคต

3.2.4 วัตถุดิบ (Materials) บ้านตูบค้อมีแหล่งท่องเที่ยวเป็นวัตถุดิบในการจัดการท่องเที่ยวที่ผสมผสานร่วมกันระหว่างธรรมชาติ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่าง อบต. กงสะทอนและ อพท.เข้ามาจัดการพื้นที่การท่องเที่ยวกลมโด้ด้วยการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์ รวมถึงการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่พัก การบริการรถรับส่งให้กับนักท่องเที่ยว ส่วนแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านตูบค้อ พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่หลงเหลืออยู่ยังไม่มีการจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม แต่ชุมชนกำลังวางแผนดำเนินการจัดการพัฒนาเป็นการเบื้องต้นก่อนตามแผนการพูดคุยและการสนทากลุ่มการชุมชน

3.3 การวิเคราะห์องค์ประกอบการท่องเที่ยว จากการศึกษาพบว่า

3.3.1 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) พบว่า

- มีหน่วยรักษาความปลอดภัยเพื่อการดูแลหมู่บ้าน
- มีร้านค้า โรงพยาบาลชุมชนและร้านอาหาร
- มีระบบไฟฟ้าและประปาที่เพียงพอ
- มีถนนและเส้นทางคมนาคมการเข้าที่สะดวกและเหมาะกับการท่องเที่ยวในชุมชน

3.3.2 ด้านความเป็นมิตรไมตรี (Amities) พบว่า

- คนในท้องถิ่นสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนได้
- คนในท้องถิ่นมีการเชิญให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรม
- คนในท้องถิ่นมีความสุภาพอ่อนน้อมและมีอัธยาศัยไมตรีด้านการสื่อสาร

3.3.3 ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) พบว่า

- แหล่งท่องเที่ยวมีอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น
- แหล่งท่องเที่ยวมีคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม
- แหล่งท่องเที่ยวแสดงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ชัดเจน

3.3.4 ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) พบว่า

- ชมและสัมผัสความงามของทุ่งดอกพญาเสือโคร่งบนภูมิลอย
- ชมและทดลองปฏิบัติการตีหมัดแบบม้ง
- ชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการปักผ้าของชาวบ้าน
- ชมและร่วมเล่นกิจกรรมในวันปีใหม่ม้ง

แผนภาพที่ 1 แสดงประเด็นการระดมความคิดเพื่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

4. แนวทางการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชาติพันธุ์ม้งบ้านสบค้อ มีผลการศึกษาจากการระดมความคิดเห็นและการสัมภาษณ์กลุ่มดังนี้

4.1 ต้องมีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีกิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนาด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้สื่อความหมายทรัพยากรการท่องเที่ยว ผู้นำทางการท่องเที่ยว การสร้างรูปแบบการท่องเที่ยว

4.2 ต้องมีการตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อร่วมกันบริหารจัดการท่องเที่ยว ทั้งด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านการจัดการและด้านการพัฒนาอัตลักษณ์ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว

4.3 ต้องมีการจัดการความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวให้เป็นระบบเพื่อนำมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น การจัดทำพินิจภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ การสร้างสื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว

4.4 ต้องมีการกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นอัตลักษณ์ (Identity) เฉพาะของพื้นที่ ที่มีความแปลกใหม่ มีความแตกต่างและมีความน่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยวผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

4.5 ต้องมีการสร้างศูนย์การประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถติดต่อประสานงานเพื่อการเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน ที่สามารถให้ข้อมูลทั้งความโดดเด่นของบ้านดубค้อ การเดินทางที่พัก ค่าใช้จ่ายในการเข้ามาท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชุมชนจะมีการจัดให้กับนักท่องเที่ยว

5. การดำเนินการเตรียมการพื้นที่สำหรับการเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยว มีการพูดคุยเพื่อการเตรียมการและดำเนินการดังนี้

5.1 กิจกรรมการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวในหมู่บ้าน เช่นโรงโม่หิน โรงตีตม บ้านเก่า โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาโดยไม่มีงบประมาณ ซึ่งสามารถทำได้ทันที โดยมีวิธีการดังนี้

- ประสานงานกับเจ้าของพื้นที่ในแต่ละจุด
- วางแผนและเตรียมการในการพัฒนาพื้นที่
- เตรียมบุคลากรพัฒนาพื้นที่

5.2 กิจกรรมการปรับทัศนียภาพพื้นที่สาธารณะในหมู่บ้าน มีผู้บ้านเป็นแกนนำ ไม่มีงบประมาณ ซึ่งชุมชนสามารถดำเนินการได้เอง โดยมีวิธีการดังนี้

- การทำความสะอาดแต่ละหลังและพื้นที่โดยภาพรวมของหมู่บ้าน
- การแลกเปลี่ยนพูดคุยและปรึกษาหารือเกี่ยวกับการเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวและการเป็นเจ้า

บ้านที่ดี

- การปลูกปลูกต้นไม้ให้สวยงามบริเวณรอบพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้ที่จะจัดเป็นพิพิธภัณฑ์
- การพัฒนารั้วและหน้าบ้านนาม่องเพื่อสร้างภูมิทัศน์ให้เกิดสวยงาม
- การทำความสะอาดศูนย์การเรียนรู้ในวันสำคัญทางความเชื่อของท้องถิ่นหรือวันหยุด เพื่อให้มีความสะอาดเพื่อสุขสุลักษณะนิสัยที่ดีเมื่อสามารถเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวได้

5.3 กิจกรรมการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว โดยผ่านการประชุมหมู่บ้านดубค้อตามวาระของหมู่บ้าน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินกิจกรรมการศึกษา คณะผู้วิจัยมีประเด็นการอภิปรายผลดังนี้

1. ในด้านการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนของชาวบ้านบ้านดубค้อ พบว่า ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนผ่านการเข้าร่วมอบรม สัมมนาและดูงานตามที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวจัดขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้เห็นว่า พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆที่ประสบความสำเร็จล้วนมาจากการมีต้นทุนทางธรรมชาติ วิถีชีวิต วัฒนธรรมและที่สำคัญคือต้นทุนทางปัญญา จึงทำให้เกิดการคิดเริ่มต้นจากการรับรู้ทางการเห็นและเริ่มต้นมองหาวิธีการที่จะนำไปสู่การเริ่มต้น สอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (2539 : 25) ที่ว่า การเริ่มต้นคิดโดยชุมชนและนักวิจัยเข้าไปร่วมจัดกระบวนการโดยเริ่มจากกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา จะส่งผลทำให้การจัดการท่องเที่ยวและการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้ความจำเป็นขั้นพื้นฐานจะยั่งยืนต่อเมื่อมาตรฐานการบริโภคคำนึงถึงความยั่งยืนในระยะยาว รวมถึงครอบคลุมมาตรการการรักษามรดกทางทรัพยากรที่จะตกกับคนรุ่นหลังโดยอย่างน้อยให้มากๆ พอกับชนรุ่นปัจจุบันที่ได้รับมา ตลอดจนการพัฒนาปกป้องสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับท้องถิ่น

โดยรวมเพื่อชุมชนหลังและเป็นการพัฒนาที่ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นอย่างแท้จริง (เกื้อ วงศ์บุญสิน. 2538 : 71-72) ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางปัญญา ทุนทางวัฒนธรรมมาสู่การพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวและการสร้างรายได้และความภาคภูมิใจให้กับตนเองผ่านกระบวนการวางแผนการดำเนินการท่องเที่ยว (วีระพล ทองมา 2547 : 17-22) กล่าวว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเองจะส่งผลให้ชุมชนมีจิตสำนึกเกิดการพัฒนาตนเอง ทั้งพาดตนเอง คิดเป็นทำเป็น มีความพยายามในการเรียนรู้พัฒนา เกิดรายได้เพิ่มขึ้น มีการรวมตัวกันสร้างความเข้มแข็งในชุมชน นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนคือการรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญา สืบสานสืบทอด ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ได้

2. การเห็นถึงคุณค่าของการใช้ทุนทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และทุนทางปัญญาและมีการเลือกนำมาสู่การคิดสร้างสรรค์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านดубค้อ ถือว่าเป็นประเด็นที่ชาวบ้านดубค้อต่างมองเห็นร่วมกันว่าตนเองมีอัตลักษณ์ที่มีความโดดเด่นทั้งจากภาษาพูด วิธีการเกษตรกรรม วัฒนธรรมการปักผ้าเป็นลวดลายประจำตระกูล วัฒนธรรมของการใช้พื้นที่ของหมู่บ้านร่วมกันเช่นในการตีมีด หรือการสร้างงานรื่นเริงในวันปีใหม่ มั่งคั่งสามารถสร้างความแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ ในจังหวัดเลยได้ ดังนั้นถ้ามีการร่วมกันคิดและจัดการให้น่าสนใจมากขึ้นก็จะทำให้พื้นที่บ้านดубค้อสามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักได้ แทนที่จะเป็นแค่พื้นที่ทางผ่านไปภูมิลเและมาท่องเที่ยวเฉพาะช่วงเท่านั้น ซึ่งกระบวนการคิดแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวโดยผู้ใหญ่วัยบ้านร่วมกับชาวบ้านก็จะส่งผลให้ชาวบ้านเพิ่มคุณค่าบางอย่างเข้าไปในวัฒนธรรมและพื้นที่ทางธรรมชาติก็จะทำให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวขึ้นมาได้ ดังที่ ยุพาพร รูปงาม (2545 : 5) ที่กล่าวว่า กระบวนการมีส่วนร่วม (participation) นั้นเป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง และความเห็นพ้องต้องกันนั้นจะต้องมีมากจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการลงมือปฏิบัติ และจะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่มหรือในนามกลุ่มนั้นกระทำผ่านองค์กร (organization) ดังนั้นองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้

ข้อเสนอแนะ

1. เชิงนโยบาย

องค์กรบริหารส่วนตำบลกษะทองควรมีการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยว การท่องเที่ยวและกีฬา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เพื่อนำไปสู่การวางนโยบายการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นระบบของบ้านดубค้อเพื่อนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีความแตกต่าง

2. เชิงปฏิบัติ

องค์กรบริหารส่วนตำบลกษะทองและหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการปฏิบัติกิจกรรมการจัดการเรียนรู้และจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับทุนทางปัญญาและทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นระบบและนำมาสู่การประยุกต์ใช้วัฒนธรรมเข้าสู่การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยว สื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

3. เชิงการศึกษาวิจัย

องค์กรบริหารส่วนตำบลกษะทองและสถาบันการศึกษาควรมีการศึกษาวิจัยการจัดการด้านการตลาดและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและวิถีชีวิตให้กับชุมชนบ้านดубค้อ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

เกื้อ วงศ์บุญสิน. (2538). **ประชากรกับการพัฒนา.**

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัยศนันท์ สมปัญญาธิวงศ์ และ เอื้อไพร วัลลภาชัย.

(2559).การศึกษาความพร้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านตูป้อ ตำบลกกสะทอน จังหวัดเลย. ใน **วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. ฉบับที่ 2 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน-ธันวาคม 2559, หน้า 9-24.

พจนา สอนศรี. (2546). **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน.**

กรุงเทพฯ : โครงการท่องเที่ยว เพื่อชีวิตและธรรมชาติ.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2539). **การพัฒนาที่ยั่งยืน.**

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกลด์คิมทอง.

เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว. (2553). **การพัฒนารูปแบบการจัดการองค์กรธุรกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงประเภทธุรกิจเกษตรของเกษตรกรปลูกมะขามหวานเพื่อการค้า จังหวัดเพชรบูรณ์.**

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

ไพฑูรย์ พงษ์ตะบุตร และวิลาสวงศ์ พงษ์ตะบุตร.(2536).

คู่มือการอบรมมัคคุเทศก์ (พิมพ์ครั้งที่3). กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วีระพล ทองมา. (2559). **การท่องเที่ยวโดยชุมชน**

(Community Based Tourism :CBT) สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในเขตที่ตีนป่าไม้.

เข้าถึงจาก <http://www.cbt>

ยุพาพร รุปงาม. (2545). **การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ ในการปฏิรูประบบราชการ.**

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.

(2540). **องค์ประกอบของการท่องเที่ยว (Tourism Element).**

เข้าถึงจาก <https://sites.google.com/site/tanapoomza/com> เมื่อ 10 มิถุนายน 2560.

สินธุ์ สโรบล. (2008). **การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. ใน ประชาคมวิจัย**

ฉบับที่ 57 หน้า 15-21.

ระพีพรรณ ทองท่อ และคณะ. (2547). **การพัฒนา**

ศักยภาพการท่องเที่ยวแบบครบวงจร. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Editorial Team. (2009,February).Creative Economy กับเศรษฐกิจของชาติ. ใน

I Design. No.25). หน้า 34-41.